

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 8 maja 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Michał Laskowski (przewodniczący)

SSN Jacek Błaszczyk

SSN Jerzy Grubba (sprawozdawca)

Protokolant Agnieszka Niewiadomska

przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Jerzego Engelkinga,
w sprawie **R. S.**

skazanego z art. 280 § 1 k.k.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie

w dniu 8 maja 2024 r.,

kasacji wniesionej przez obrońcę

od wyroku Sądu Okręgowego w Poznaniu

z dnia 20 czerwca 2023 r., sygn. akt IV Ka 306/23,

utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w Grodzisku Wlkp.

z dnia 26 października 2022 r., sygn. akt II K 218/22,

**1. uchyla zaskarżony wyrok i utrzymany nim w mocy wyrok
Sądu Rejonowego w części dotyczącej oskarżonego R. S. i w tym
zakresie przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi
Rejonowemu w Grodzisku Wielkopolskim;**

**2. zasądza od Skarbu Państwa na rzecz adw. A. J. - Kancelaria
Adwokacka w W. - kwotę 1476 (jeden tysiąc czterysta**

siedemdziesiąt sześć) zł, w tym 23 % VAT, tytułem wynagrodzenia za obronę świadczoną z urzędu przed Sądem Najwyższym.

Jacek Błaszczyk Michał Laskowski Jerzy Grubba

UZASADNIENIE

R. S. stanął pod zarzutem tego, że:

- w dniu 20 lutego 2022r. w G. działając wspólnie i w porozumieniu z M. D. i Ł. D., używając przemocy fizycznej w postaci kopania po brzuchu i plecach, doprowadził P. L. do stanu bezbronności, a następnie dokonał zaboru na jego szkodę pieniędzy w kwocie 300 złotych oraz telefonu marki X. wartości 299 złotych o łącznej wartości 599 złotych

tj. o przestępstwo z art. 280§1 k.k.

Wyrokiem z dnia 26 października 2022r. Sąd Rejonowy w Grodzisku Wielkopolskim w sprawie II K 218/22 uznał oskarżonego za winnego popełnienia zarzucanego mu czynu i wymierzył mu za to karę 3 lat i 2 miesięcy pozbawienia wolności.

Orzeczenie zaskarżone zostało osobistą apelacją oskarżonego, którą skierował przede wszystkim od wymiaru kary.

Sąd Okręgowy w Poznaniu wyrokiem z dnia 20 czerwca 2023r. w sprawie IV Ka 306/23 zaskarżone orzeczenie utrzymał w mocy.

Wyrok powyższy zaskarżony został kasacją obrońcy skazanego, w której podniesiono zarzuty:

1) rażącej obrazą prawa materialnego, która mogła mieć wpływ na treść zaskarżonego wyroku, a mianowicie art. 158§1 k.k., poprzez przyjęcie, że zarzucony skazanemu czyn wypełnia przesłanki przestępstwa z art. 280§1 k.k., podczas gdy sąd nie ustalił, aby skazany swym zamiarem obejmował dokonanie rozbój,

2) rażącej obrazą prawa materialnego, która mogła mieć wpływ na treść zaskarżonego wyroku, a mianowicie art. 158§1 k.k., polegającą na wymierzeniu kary powyżej górnej granicy wymiaru kary wskazanej w naruszonym przepisie,

3) rażącej obrazą przepisów postępowania, a mianowicie art. 78§1 k.p.k. w zw. z art. 6 k.p.k., która mogła mieć wpływ na treść zaskarżonego wyroku, polegającą na

niewyznaczeniu dla R. S. obrońcy z urzędu, mimo spełnienia przesłanek ustawowych.

Podnosząc powyższe zarzuty obrona wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w Poznaniu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja po części okazała się zasadna, choć dotknięta jest daleko idącymi wadami.

W szczególności wadliwie sformułowane zostały dwa pierwsze zarzuty, w których wskazano na naruszenie prawa materialnego. Nie mają one w ogóle charakteru zarzutów kasacyjnych. Powyższa konkluzja wynika z faktu, że Sąd Odwoławczy nie stosował samodzielnie prawa materialnego, ograniczając się do utrzymania w mocy orzeczenia Sądu I instancji, a tym samym Sąd ten nie mógł naruszyć ani art. 158§1 k.k. ani też art. 280§1 k.k. Co więcej, zarzuty te zbudowane zostały na twierdzeniu, że skazany dopuścił się innego czynu niż ten, który został mu przypisany, tylko pozornie podnoszą zatem wady w stosowaniu prawa materialnego, gdy w istocie kwestionuje się w nich ustalenia faktyczne.

Zarzuty sformułowane w tej części kasacji są zatem nie tylko oczywiście bezzasadne, ale wręcz na granicy dopuszczalności.

Również trzeci z podniesionych zarzutów, choć porusza kwestię niezmiernie istotną w niniejszym postępowaniu, to nie został sformułowany w sposób poprawny. Podniesienie bowiem wprost zarzutu naruszenia art. 78§1 k.p.k. w zw. z art. 6 k.p.k. wskazuje w realiach niniejszej sprawy na wady postępowania pierwszoinstancyjnego, w sytuacji, gdy kasacja wywiedziona może być jedynie od wyroku sądu odwoławczego.

Sąd Okręgowy dostrzegł jednak zarzut apelacyjny takiej treści w wystąpieniach oskarżonego, czemu dał wyraz na karcie 6 uzasadnienia swego wyroku. Zdaniem Sądu Najwyższego pozwala to na zinterpretowanie poprzez dyspozycje art. 118§1 k.p.k., że postawiony w kasacji w tym zakresie zarzut, choć wadliwie sformułowany, w istocie odnosi się do dokonanej przez Sąd Odwoławczy wadliwej oceny kwestii zapewnienia oskarżonemu prawa do obrony.

Jeżeli tak postrzegać omawiany zarzut, uznać należy go za zasadny. Przede wszystkim zwrócić należy uwagę na to, że Sąd Okręgowy dostrzegając problem z zapewnieniem oskarżonemu odpowiedniego prawa do obrony, w ogóle go nie rozpoznał. Jak wynika bowiem z treści uzasadnienia jego wyroku, ograniczył się w tym zakresie do dwóch zdań stwierdzając, że: *„jak wynika z akt 11 Kp 84/22 wniosek R. S. o przyznanie mu obrońcy z urzędu został rozpoznany negatywnie, oskarżony z tym się nie zgodził i złożył zażalenie, które zostało rozpoznane, ale nie uwzględnione. Zatem procedura rozstrzygania w przedmiocie wniosku o przyznanie obrońcy z urzędu została zrealizowana zgodnie z obowiązującymi w tym względzie przepisami.”*. Oczywiście jednak winno być, że stwierdzenie, iż *„procedura rozstrzygania w przedmiocie wniosku została zrealizowana”* nie zawiera w sobie jakiegokolwiek oceny w przestrzeni prawidłowości rozpoznania takiego wniosku. Oznacza jedynie, że oskarżony złożył wniosek o wyznaczenie mu obrońcy z urzędu i wniosek ten został rozpoznany. Tymczasem oceny przedstawiane przez Sąd Odwoławczy w uzasadnieniu orzeczenia – zgodnie z dyspozycją art. 457§3 k.p.k. – muszą wskazywać na to **dlaczego zarzut sąd uznał za niezasadny**. Ograniczenie się do stwierdzenia, że oskarżony mógł złożyć stosowny wniosek z czego skorzystał i został on rozpoznany, nie stanowi rozpoznania zarzuty naruszenia prawa do obrony, co z kolei czyni zasadnym zarzut obrazy art. 433§2 k.p.k. w zw. z art. 78§1 k.p.k. w zw. z art. 6 k.p.k.

Przechodząc jednak do bezpośredniej analizy zaistniałej w sprawie sytuacji przypomnieć należy, że:

- R. S. złożył wniosek o wyznaczenie mu obrońcy z urzędu na końcowym etapie postępowania przygotowawczego w dniu 19 kwietnia 2022r. (k. 2 akt II Kp 84/22),

- w dniu 12.05.22r. wezwano ówczesnego podejrzanego do uzupełnienia braków formalnych jego wniosku poprzez wykazanie, że nie jest w stanie ponieść kosztów tej obrony i złożenie **oświadczenia** o stanie rodzinnym, majątkowym i dochodach (k.6),

- w dniu 24.07.22r., w związku z powyższy wezwaniem, W. S. przesłał do Sądu Rejonowego w Grodzisku Wlkp. oświadczenie, w którym wskazał, że nie posiada środków finansowych, majątku i nie jest zatrudniony odpłatnie. Przed aresztowaniem

pracował dorywczo na budowach, z tego tytułu osiągał dochody w granicach 1.500 zł, które przeznaczał na swoje utrzymanie (k.11),

- w dniu 10 czerwca 2022r. Sędzia Sądu Rejonowego w Grodzisku Wlkp. E. O. wydał zarządzenie o odmowie wyznaczenia podejrzanemu obrońcy z urzędu, gdyż nie wykazał on dostatecznie swojej sytuacji majątkowej. W uzasadnieniu stwierdzono m. in., że *„oskarżony ma 39 lat, trudno zatem uwierzyć, by mężczyzna w tym wieku nie posiadał żadnych oszczędności”*. (k 13).

- w dniu 13. 06 2022r. oskarżony złożył zażalenie na to zarządzenie i wskazał w nim, że nie ma żadnego majątku, a poza tym nie potrafi sam napisać odpowiedniego pisma, w sporządzeniu zaś tych przesłanych do Sądu pomagali mu współosadzeni. Podał też, że nie ma telewizora, sprzętu RTV, samochodu, akcji ani obligacji. W areszcie nie ma żadnych środków by dokonać jakichkolwiek, nawet podstawowych zakupów. (k 18),

- postanowieniem z dnia 5 lipca 2022r. utrzymano w mocy zaskarżone zarządzenie wskazując, że oskarżony „w żaden sposób nie udzielił odpowiedzi na wezwanie Sądu i nie udzielił wszystkich informacji określonych w wezwaniu”. (k 20-21).

- w dniu 16 stycznia 2023r., a więc już po wydaniu przez Sąd Rejonowy wyroku w niniejszej sprawie, oskarżony ponownie zwrócił się o wyznaczenie mu obrońcy z urzędu (k. 679 akt sprawy),

- w dniu 19.01.2023r. oskarżonego ponownie wezwano do uzupełnienia braków formalnych jego wniosku zarządzaniem o tej samej treści co uprzednio (k.683),

- w dniu 02.02.2023r. oskarżony złożył oświadczenie, w który opisał swoje dochody, stan majątkowy, rodzinny i dochody matki. Do oświadczenia dołączył zaświadczenie z Zakładu Karnego w W., z którego wynika, że nie posiada na koncie depozytowym środków pieniężnych do dyspozycji (k. 759 i 760),

- w dniu 08.02.23r. matka oskarżonego nadesłała oświadczenie, w którym wskazał, że syn nie posiada żadnego majątku i przedstawiła swoją, analogiczną, sytuację materialną (k.773),

- zarządzeniem z dnia 17 lutego 2023r. Sędzia E. O. odmówił oskarżonemu wyznaczenia obrońcy z urzędu (k.794).

Oceniając, przedstawiony wyżej, przebieg czynności związanych z wnioskami oskarżonego, stwierdzić należy, że budzi on najdalej idące wątpliwości co do poprawności. Na każde wezwanie Sądu oskarżony odpowiadał składając stosowne oświadczenia, a przecież do złożenia oświadczeń był wzywany. Wskazał też w piśmie na swoją nieporadność w zakresie formułowania tych pism i korzystanie z pomocy współosadzonych. Jeżeli zatem sędzia uznawał owe oświadczenia za niewystarczające, powinien podać czego **konkretnie** domaga się od oskarżonego. Z istoty wezwania do złożenia oświadczenia nie wynika bowiem, że jest to wezwanie do złożenia dokumentów. Złożenie zresztą dokumentacji mającej wykazywać na nie posiadanie cennych przedmiotów w domu, czy innym miejscu, jest wszak praktycznie niewykonalne. Dodatkowo gromadzenie każdej ponadstandardowej dokumentacji w warunkach pozbawienia wolności jest utrudnione. Zauważyć też wypada, że założenie, iż każdy 39-letni mężczyzna w Polsce posiada oszczędności pozwalające mu na opłacenia pomocy adwokackiej w procesie karnym, w świetle notoryjnych danych o stanie ubóstwa społeczeństwa, jest niczym nieopartą, całkowicie dowolną, hipotezą.

Jako bardzo istotne wypada też zauważyć, że oskarżony w końcu dostarczył również stosowne zaświadczenie z zakładu karnego, które obrazuje, że nie posiada żadnych środków finansowych do swojej dyspozycji i nie zostało ono w ogóle ocenione w zarządzeniu z 17 lutego 2023r. A przecież jest to powszechnie przyjęty przez sądy sposób wykazywania sytuacji finansowej osób pozbawionych wolności.

Na koniec zaś wypada dostrzec, że oba zarządzenia Sędziego E. O. mają identyczne, co do każdego zdania, uzasadnienia, co wskazuje na posługiwanie się wygodnymi szablonami, a nie na rzetelne rozpoznawanie konkretnej sprawy i związanego z nią problemu.

Żadna z tych okoliczności nie została dostrzeżona przez Sąd Odwoławczy, który ograniczył się, na co już wskazano wyżej, jedynie do stwierdzenia, iż złożony przez oskarżonego wniosek został rozpoznany.

Co więcej, w świetle oświadczeń oskarżonego, a zwłaszcza stosownego zaświadczenia z zakładu karnego, w którym przebywał, wniosek o wyznaczenie obrońcy z urzędu jawi się jako uzasadniony.

W tym stanie rzeczy stwierdzić należy, że Sąd Odwoławczy nie dostrzegł tego, że na etapie postępowania przed sądem I-instancji doszło do rażącego naruszenia prawa oskarżonego R. S. do obrony – zapewnienia możliwości skorzystania z pomocy obrońcy wyznaczonego z urzędu osobie, która nie jest w stanie ponieść kosztów takiej obrony.

Powyższe musiało skutkować uchyleniem wyroków sądów obu instancji w zakresie w jakim dotyczą one R. S. i w tym zakresie przekazaniem sprawy tego oskarżonego do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w Grodzisku Wielkopolskim.

Przed ponownym rozpoznaniem sprawy należy temu oskarżonemu wyznaczyć obrońcę z urzędu, a następnie w zakresie dotyczącym czynu zarzuconego R. S. powtórzyć postępowanie sądowe w całości.

Kierując się przedstawionymi względami Sąd Najwyższy orzekł, jak na wstępie.

[J.J.]

[ms]

Jacek Błaszczyk Michał Laskowski Jerzy Grubba